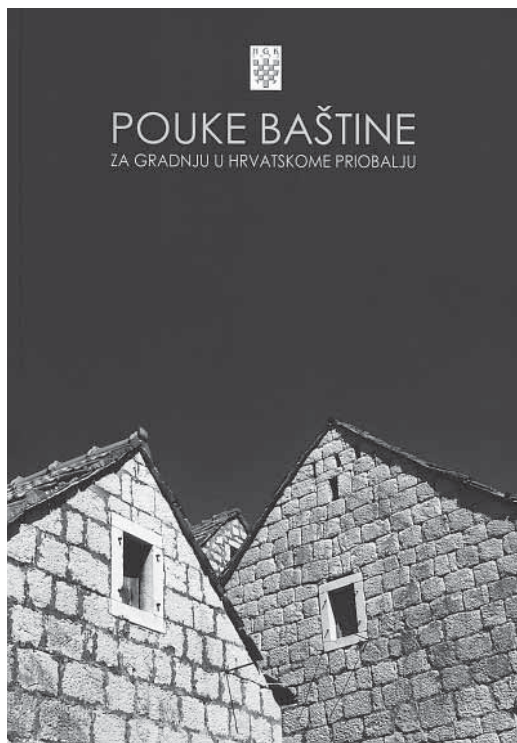

Bruno
Nefat

Stručne pouke za vlasnike i ostale

Pouke baštine za gradnju u hrvatskom priobalju,
(ur.) Joško Belamarić, Zagreb,
Hrvatska gospodarska komora, 2007., 222 str.,
ISBN 978-953-6207-77-0

Publikacija *Pouke baštine za gradnju u hrvatskom priobalju* već nas na početku prvog poglavlja, naslovljena *Historijska gramatika gradnje na hrvatskoj obali i pouke koje se iz nje mogu izvući*, uvodi u srž problematike suvremene izgradnje na istočnoj obali Jadrana – brzini, obujam i oblike urbanizacije neprilagođene naslijeđenim prostornim strukturama. Činjenica da je “do 1960. godine iskorišteno samo 120 km od gotovo 6.300 km hrvatske obalne linije”, a od navedene godine naovamo višestruko veći prostor mogla bi utjecati na iskrivljenu percepciju da su brojne generacije, tisućljećima unazad, bile sposobnije i racionalnije u upotrebi prostora i prirodnih resursa od nekoliko posljednjih generacija u koje se ubraja i naša. Međutim, moramo uzeti u obzir činjenicu da je istočna obala Jadrana tisućljećima predstavljala ušće migracijskih tokova – njihove “plime” i “oseke” utjecale su na jadranski prostor formirajući razmjerno male, ali brojne urbane jedinice koje su generacije uporno upotrebljavale, reciklirale i nadograđivale na vrlo jednostavan način, stvorivši ekosustav u kojem su bile same sebi dovoljne. Razdoblje prve industrijalizacije na istočnoj obali Jadrana donijelo je sasvim drugačiji model upotrebe prostora, koji je uključivao promjenu starih urbanih struktura u napućene slamove, industrijsku izgradnju na samom rubu povijesnih jezgri i potpuno izmijenjenu urbanu matricu u novoizgrađenim područjima. U pojedinim slučajevima gradovi su zbog strateške važnosti novih djelatnosti gotovo u potpunosti izgubili karakteristično pročelje prema moru koje

je stoljećima određivalo njihov položaj u krajobrazu. U doba Jugoslavije iz više interesnih središta (Beograd, Zagreb, Ljubljana) bili su diktirani određeni uvjeti razvoja prostora hrvatskog Jadrana, pa je stoga još 1964. Izvršno vijeće Sabora SR Hrvatske s Urbanističkim institutom SR Hrvatske pokrenulo izradu programa dugoročnog razvoja i plana prostornog uređenja jadranskog područja, u što se kasnije uključio i UN, u suradnji s kojim su između 1967. i 1972. izradeni projekti za južni i sjeverni Jadran. Autori knjige duboko su svjesni

činjenice da je prostor hrvatskog Jadrana, posebno u posljednjih 20-ak godina, predstavljao područje najrazličitijih interesa, poriva i ideja, kojima se različite uprave, od onih lokalnih do onih državnih, nisu znale primjereno suprostaviti i pronaći *modus vivendi* između vrlo nehomogenih razvojnih zahtjeva i potrebe da se očuva krajobrazni, strukturni, tipološki i oblikovni identitet graditeljskog nasljeđa u jadranskom prostoru. Pažljivo iščitavajući publikaciju postajemo svjedocima kolapsa koncepcije i duhovnog zajedništva jadranskog grada-države, a pojedina poglavlja, popraćena fotografijama izvrsno odabranih primjera, predstavljaju prave male nekrologe ili, bolje rečeno, patološka izvješća. Možda i nesvjesno, cijelo je prvo poglavlje strukturirano kao svojevrsni *j'accuse* društvenom sustavu koji je, bilo zbog loših namjera ili nesposobnosti, dopustio potpuno razaranje sustava vrijednosti u prostoru, a same autore (koji su, uzgred rečeno, listom državni službenici) stavio u poziciju dežurnih boraca protiv vjerenja.

Drugo je, pak, poglavlje, naslova *Arhitektonska čitanka*, odličan arhitektonski glosarij ne samo za stručnjake nego i za investitore; možemo čak reći – prvenstveno za investitore, za koje se uobičajilo da nemaju više nikakva iskustva u građenju u naslijeđenim strukturama. Vrlo čitki i jednostavni opisi materijala, konstrukcija i oblika u tradicionalnom graditeljstvu trebali bi biti važna podrška onima koji pristupaju rekonstrukciji ili adaptaciji postojeće tradicionalne kuće, a stalno uspoređivanje tradicionalnih (dugovječnih) i suvremenih (kratkovjekih) vrijednosti trebalo bi potaknuti vlasnike i upravitelje prvenstveno na stalno održavanje tih građevina, koje se otkriva kao najbolji način očuvanja tradicionalnih vrijednosti. No na ovom se mjestu moramo pozabaviti demistifikacijom pojma “investitor” jer je on (bio Srbin, Francuz ili Englez – kako kažu autori) sve češće osoba koja, izvučena iz konteksta matične društvene zajednice, na jadranskoj obali traži priliku novog početka. Je li to baš tako? Jesu li doista kupci naših starina su-

vremeni robinzoni, koji pod mediteranskim suncem traže prasliku raja, izgubljenu negdje u nekoj urbanoj džungli? Iz vlastita iskustva s investitorima mogu zaključiti da je vrlo mali broj onih koji će svoju životnu ušteđevinu vezati uz relativno nepoznat kraj i ljude, a kada to čine, zahtijevaju i posebne garancije u smislu prihvatljivosti i sigurnosti zahvata. Velik dio njih na akviziciju tradicionalne kuće gleda kao na dobar ulog u budućnost i računa na stalan porast vrijednosti, a brojni su i oni koji kupovinu nekretnine tretiraju samo kao model za izbjegavanje plaćanja poreza. Stoga bi u aktualnom procesu pristupanja Europskoj Uniji trebalo uspostaviti ravnotežu između čvrstih i jasnih pravila lokalne zajednice o zahvatima na objektima graditeljskog nasljeđa i državnih mjera kojima bi se vlasnici građevina, osobito oni autohtoni, poticali na njihovo održavanje i obnovu, a ne na prodaju.

Treće je poglavlje, *Staro za novo*, posvećeno smjernicama za adaptaciju starih i gradnju novih kuća u naslijeđenom okolišu. Autori veliku pažnju posvećuju adaptacijama potkrovlja i dogradnjama, odnosno nadogradnjama postojećih kuća, kao odgovoru izgradnji potpuno nove kuće. Znatno je prostor posvećen i problematici prilagodbe novijih građevina u rubnim zonama povijesnih graditeljskih cjelina, i to s punim pravom – tipologija i oblici izgradnje u njima predstavljaju vrhunac nećudoređa u uređivanju prostora, prema nepisanu pravilu da se u takvim područjima dopušta gotovo sve što je zabranjeno u povijesnim cjelinama.

U poglavljima *Prostorna sintaksa i Modeli gradnje poljskih i ribarskih kućica* obrađene su istinske “sive zone” prostornog uređenja i graditeljskog nasljeđa. Iz osobnog dvadesetogodišnjeg iskustva u prostornom planiranju i urbanizmu znam da se ta poglavlja uporno prepisuju iz jedne u drugu generaciju planova, bez osobite analize suvremenih tendencija i novih zahtjeva, te da je sudjelovanje krajobraznih arhitekata u izradi planova (a upravo bi oni trebali dati temeljne odgovore na neka pitanja) toliko iznimna pojava da

graniči sa svjetskim čudom. Publikacija ne ostaje samo na analizi “dobrog” i “lošeg”; kao prilog daje se niz prihvatljivih hortikulturnih rješenja okućnica tradicionalnih kuća, kao i savjeta za lociranje i konstruktivnu sanaciju poljskih i ribarskih kućica.

Poglavlje *Uređenje obale* bavi se analizom mogućnosti uređenja dijela kontaktnog prostora povijesnih cjelina uz more, koji je u bližoj prošlosti bio predmet vjerojatno najbeskrupuloznijih uzurpacija i devastacija. Dodaju li se svemu navedenom zakonodavni aspekti novih gradnji u sedmom poglavlju, te niz korisnih adresa i informacija u dodatku, kao konačni rezultat imamo vrlo upotrebljiv priručnik za djelomično informirane ili ne-

informirane vlasnike građevina i investitore, ali i agente u prometu nekretninama, upravitelje zgrada, izvođače, projektante i nadzorne inženjere. Naposljetku, mora se uputiti pohvala i Hrvatskoj gospodarskoj komori, koja je s posebnim senzibilitetom uočila potrebu za takvom publikacijom, a budući da se već ovog trenutka ukazuje potreba za pripremom novog izdanja, mogu se očekivati i daljnji projekti. Ipak, valja upozoriti da će biti potrebno povesti računa o regionalnim specifičnostima prostora kako bi se izbjegla opasnost da se upute i preporuke sadržane u ovoj i budućim publikacijama nekritički primjenjuju u svim mogućim situacijama. ✕

SUMMARY: EXPERT LESSONS FOR OWNERS AND OTHERS CONCERNED

 Review of the book *Heritage Lessons for Building in Croatian Coastland (Pouke baštine za gradnju u hrvatskom priobalju)*, written by group of professional conservators and edited by J. Belamarić. This book in both expert and practical

way describes problems and their solutions that might be helpful to owners of the old buildings, as well as to managers, contractors, architects and supervision engineers.